

Шевченко Л.О.,

аспірант,

Національний університет харчових технологій

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ РИНКІВ ЗБУТУ ШЛЯХОМ ОСВОЄННЯ РИНКІВ ЄС ТА СВІТУ ДЛЯ СПИРТОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто проблеми розвитку місць провадження діяльності ДП «Укрспирт» та спиртових підприємств, які підпорядковуються Концерну «Укрспирт». Наголошено на необхідності проведення дій щодо диверсифікації ринків збуту для спиртових підприємств. Перспективними ринками збуту для спиртових підприємств визначені ринки ЄС (позитивним аспектом є тимчасове застосування торговельної частини Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом) та світові торгові біржі (вихід на Чиказьку торгову біржу). Визначено, що впровадження принципів співпраці із ЄС мають позитивні наслідки: підвищення стандартів якості для спиртового виробництва; додатковий прибуток при здійсненні експортних операцій спиртовими підприємствами від скасування ввізних мит ЄС; відкриття та освоєння для українських спиртових підприємств ринків державних закупівель держав-членів ЄС. Визначено, що диверсифікація ринків збуту шляхом виходу на ринки ЄС та світу надасть можливість для запуску частини непрацюючих спиртових заводів та отримання додаткового прибутку.

Ключові слова: спирт, диверсифікація, спиртові підприємства, збут, ринок ЄС, Чиказька торгова біржа, експорт.

Постановка проблеми. В сучасному економічному середовищі однією із основних проблем спиртових підприємств є неможливість забезпечення стабільної роботи, виробництва та реалізації спирту для більшості спиртових заводів. Це відбувається за рахунок того, що попит на внутрішньому ринку покривається запуском та виробництвом спирту 20 спиртовими заводами (15 МПД в складі ДП «Укрспирт» та 5 самостійних спиртових заводів, які в підпорядкуванні Концерну «Укрспирт»), а інші 62 спиртових заводи (26 МПД ДП «Укрспирт» та 36 спиртових заводів Концерну «Укрспирт») простоюють, що призводить до морального зношення обладнання, підвищенням соціальної напруги і до недоотримання можливих прибутків та несплату податків до бюджету.

Протягом останніх п'яти років катастрофічно знизилися обсяги експорту спирту етилового харчового та спирту технічного з 2,5 млн. декалітрів в рік до 150 тис. декалітрів в рік. Спиртові заводи фактично не мали можливості забезпечити конкурентоздатну ціну на спирт для продажу на зовнішньому ринку через високу вартість сировини та енергоносіїв і, як наслідок, високу собівартість виробництва спирту.

За сьогодишньої економічної ситуації в країні та із можливим підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом спиртовим підприємствам необхідно забезпечити всі необхідні умови та технічні регламенти для виконання вимог щодо виходу спирту на ринки ЄС та світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження процесів диверсифікації ринків збуту висвітлені в працях відо-

мих західних економістів, таких як І. Ансоф, А.А. Томпсон, А.Дж. Стрікленд, М.С. Портер, Г. Гольдштейн, Б. Карлоф, Ф. Котлер, М. Паск'є, П. Друкер, Р. Фатхутдінов, так і вітчизняних економістів С. Попова, О. Віханського, М. Корінько, З. Шершньова, М. Скоробогатов, О. Куцербубова, М. Багорка, І. Білоткач, Є. Богуславський, Л. Федулова та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи розгорнуті дискусії вчених відносно необхідності вжиття заходів стосовно відновлення та розвитку підприємств спиртової промисловості, нами досліджується питання освоєння ринку ЄС та вихід на світові товарні біржі зі спиртом етиловим та спиртовмісними рідинами у відповідності до попиту.

Метою статті є визначення перспектив розвитку спиртових підприємств шляхом диверсифікації ринків збуту спирту, а саме освоєння ринків ЄС та світу.

Виклад основного матеріалу. Перспективними напрямками розширення ринків збуту спиртових заводів є вихід на європейський ринок та на світові товарні біржі.

Диверсифікація ринків збуту шляхом освоєння ринку ЄС та інших країн є одним із шляхів подолання кризового становища для спиртового виробництва. Дослідження існуючого попиту свідчить, що для виходу на нові ринки збуту спиртовим підприємствам необхідно перепрофілювати частину потужностей на виробництво технічного спирту або інвестувати в дооснащення спиртових заводів лініями по виробництву технічних рідин.

Європейський Союз – це найбільший єдиний ринок в світі, який складається з 28 країн та охоплює населення, чисельність якого в 11 разів перевищує чисельність населення України. Це понад 500 мільйонів споживачів, середній дохід яких складає 39,000 доларів США. Для того, щоб Україна могла легко та ефективно продавати свої товари на цьому ринку, відповідні регламенти, стандарти вимоги щодо безпечності продукції мають бути гармонізовані відповідно до вимог ЄС [5].

Державне підприємство спиртової та лікєро-горілчаної промисловості «Укрспирт», до складу якого входять 41 місце провадження діяльності та 41 самостійні юридичні особи – державні спиртові заводи, які входять до складу Концерну «Укрспирт» та підпорядковуються Міністерству аграрної політики та продовольства України, формують спиртову промисловість України.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 28.07.2010 року № 672 було створене Державне підприємство спиртової та лікєро-горілчаної промисловості «Укрспирт». Тобто 38 спиртових заводів приєдналися до ДП «Укрспирт», шляхом передачі активів і пасивів на баланс. В підсумку єдиною юридичною особою є ДП «Укрспирт» – до кінця 2014 р. в складі 38 місць провадження діяльності (МПД). В кінці 2014 року до складу ДП «Укрспирт» приєднуються ще 3 спиртових заводи.

Таким чином, станом на 01.01.2016 в складі ДП «Укрспирт» – 41 місце провадження діяльності, які створені фак-

тично на базі майна 40 спиртових заводів, які реорганізувалися шляхом приєднання до ДП «Укрспирт», виробнича потужність яких понад 36 мільйонів декалітрів на рік.

Необхідно зазначити, що для ДП «Укрспирт» пріоритетним напрямком роботи завжди був експорт продукції. Основними ринками збуту для ДП «Укрспирт» були ринки Туркменістану, Грузії, Азербайджану, Туреччини, Австрії, Польщі.

Динаміку реалізації на експорт спирту етилового харчового та технічного спиртовими підприємствами протягом 2010-2015 рр. можна проаналізувати за даними рис. 1.

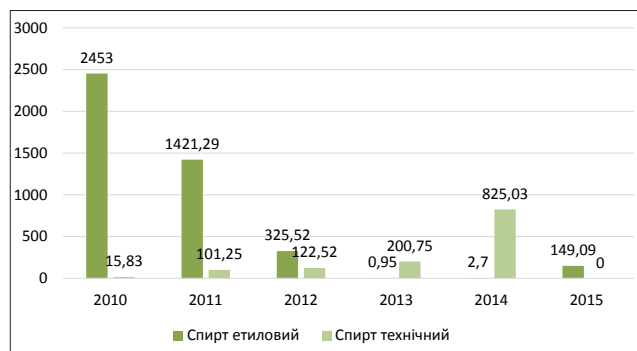

Рис. 1. Динаміка реалізації на експорт спирту етилового харчового та технічного спиртовими підприємствами протягом 2010-2015 рр.

Аналізуючи обсяги експортованого харчового етилового спирту спиртовими підприємствами необхідно звернути увагу на наступні моменти.

Протягом 2010 р. відбувається суттєве підвищення показників експорту, а саме на рівні 2450,0 тис. дал. Даний показник був досягнутий завдяки широко розгалуженому ринку збуту, низькій та конкурентоспроможній ціні, високій якості спирту харчового.

На початку 2011 р. у зв'язку із початком проведення реорганізації шляхом утворення ДП «Укрспирт» обсяги етилового харчового спирту, який відвантажується на експорт, суттєво знизились, а саме на 42% менше за показники реалізації протягом 2010 р.

Негативна тенденція скорочення обсягів експорту збереглась протягом 2012-2015 рр., а саме зменшилися обсяги реалізації на 86%, 99% та 93% відповідно.

Суттєве скорочення експорту відбулось за рахунок неспроможності забезпечення ціни на спирт харчовий на зовнішньому ринку. Спиртові підприємства не мали можливості знижувати ціни, оскільки із нестійкою економічною ситуацією в країні, собівартість виробництва спирту етилового була і є високою.

Для підприємств спиртової галузі наразі актуальним питання є виробництво та реалізація спирту технічного на ринки ЄС та світу, оскільки це надасть можливість для переоснащення вільних виробничих потужностей при незначних інвестиціях та запуск непрацюючих спиртових заводів, які фактично простоюють.

У економічно стабільних державах світу близько 95% виробленого технічного спирту йде на виробництво технічних рідин, наприклад на паливний етанол. Інші 5% виробленого спирту – в харчову промисловість. В нашій країні більшість виробленого спирту використовується в харчовій промисловості, а випуск технічних рідин майже не відбувається.

Ситуація, яка склалась на ринку реалізації спирту технічного на експорт є негативною, оскільки виробництво тех-

нічного спирту – один із напрямків диверсифікації прибутків спиртових підприємств, оскільки попит на даний вид спирту є суттєвий в країнах ЄС, СНГ.

Випуском спирту технічного займаються лише 3 спиртових заводів, але фактично та постійно виробляють 2 заводи: Довжоцьке МПД ДП «Укрспирт» та ДП «Уладівський спиртовий завод». Протягом 2010-2013 рр. ДП «Довжоцький спиртовий завод» реалізує на експорт від 7,83 тис. дал до 65,39 тис. дал, а в складі ДП «Укрспирт», Довжоцьке МПД реалізує на 90% більше, ніж будучи самостійною юридичною особою в 2012 р.

Реалізація спирту технічного на експорт ДП «Уладівський спиртовий завод» сягає від 57,13 тис. дал. до 163,9 тис. дал.

Необхідно зазначити, що протягом 2015 р. експорт спирту технічного не здійснювався, натомість весь обсяг виробленого спирту був реалізований на внутрішньому ринку.

Під час вивчення потреб європейського ринку визначився дефіцит спирту етилового з концентрацією менш як 80 об.%,. Необхідно зазначити, що ДП «Укрспирт» має можливість виробляти даний вид спирту.

Також зауважимо, що ДП «Укрспирт» при впровадженні аспектів торговельної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС має можливість отримати тарифні квоти, які діють за принципом «перший прийшов, перший отримав» на експорт. Дана тарифна квота визначена на рівні – 0% для перших 27 тис. тон із подальшим збільшенням до 100 тис. тон протягом 5 років. Тобто у 2016 році ДП «Укрспирт» має можливість експортувати 27 тис. тонн спирту та інших спиртовмісних рідин по коду 2207 та 2208.

Враховуючи те, що існує дефіцит спирту етилового з концентрацією менш як 80 об.%, то найбільш важливим аспектом для ДП «Укрспирт» є отримання ліцензії по коду 2208 на постачання в країни ЄС.

Наступним кроком необхідно визначити кількість заводів, які знаходяться ближче до західного кордону України з метою скорочення витрат на логістику. Таким чином, ці заводи повинні бути реконструйовані для забезпечення конкурентоспроможності продукції. Необхідно впровадити енергоефективні технології та обладнання, які знизять споживання палива на 30%.

Ці заходи охоплюють потреби ЄС в спирті і нададуть можливість диверсифікувати виробництво ДП «Укрспирт» і збільшити обсяг запланованих і реальних прибутків.

Іншим методом розширення ринків збуту для підприємств спиртової галузі є освоєння світового ринку через вихід на міжнародні товарні біржі.

Міжнародні товарні біржі належать до організованих товарних ринків. Класичні визначення розглядають товарну біржу одночасно як особливий вид постійно діючого ринку, на якому здійснюються угоди з купівлі-продажу масових, сировинних і продовольчих товарів, що мають спільні родові ознаки, якісно однорідні та взаємозамінні, і як ринковий механізм, завданням якого є виконання ряду стабілізаційних функцій в економіці, а саме: ліквідності та оптимального розподілу найважливіших сировинних товарів [4, с. 268].

Перспективною товарною біржею, на яку можуть вийти українські виробники спирту етилового, є Чиказька товарна біржа.

Чиказька товарна біржа (англ Chicago Mercantile Exchange) – одна із крупніших і найбільш диверсифікована товарно-сировинна біржа світу, розташовується в Чикаго, США. 12 липня 2007 р через придбання найстарішої ф'ючерсної біржі світу –

Чиказької торгової палати (СВОТ) – була об'єднана з нею у найбільший нині діючий торговельний майданчик ф'ючерсами CME Group [1].

Проаналізуємо ціновий діапазон на спирт етиловий харчовий та технічний, які представлені в Річному звіті про ціноутворення на спирт на міжнародній арені (Чиказька товарна біржа), який забезпечений незалежною аудиторською компанією Informa PLC (Велика Британія) [3].

Динаміка цін на міжнародній Чиказькій товарній біржі на технічний спирт в період 2011-2016 рр. представлені на рис. 2 (в євро та доларах США за 10 декалітрів).

Аналізуючи дані рис. 2 можна зробити наступні висновки. Основні дії з продажу спирту відбуваються в країнах ЄС. Протягом 2011-2016 рр. спостерігається позитивна тенденція до зниження рівня цін на технічний спирт.

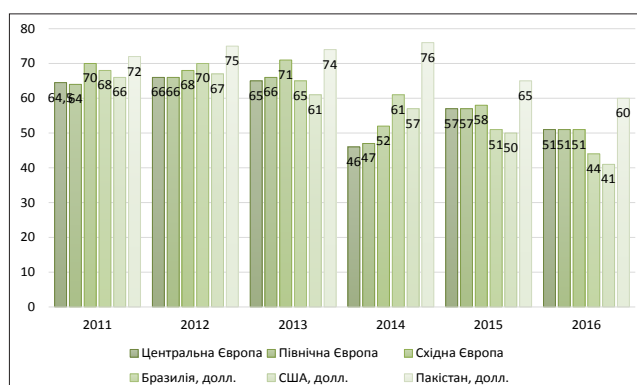

Рис. 2. Динаміка цін на технічний спирт в країнах ЄС та світу 2011-2016 рр.

Найнижчий рівень цін на технічний спирт спостерігається в 2016 році в країнах ЄС, США та Бразилії, в Пакистані протягом 2016 року спирт реалізується за ціною на 10% більшою за ціни країн ЄС та на 36% більшою за ціни США.

Найвищі ціни на технічний спирт спостерігаються протягом 2011-2013 рр. Протягом 2014 р. відбувається суттєвий спад рівня цін по країнах ЄС, а саме на 41%. В США та Бразилії рівень цін знижується не суттєво, на 10%, а в Пакистані рівень цін підвищується на 2%.

Рівень цін на спирт етиловий харчового призначення протягом 2011-2016 рр. на ринку ЄС, можна проаналізувати за даними табл. 1. Дані наведені в євро за 10 літрів 96% та 99% спирту етилового.

Аналізуючи рівень цін на харчовий спирт 96% об. та 99% об. на ринку ЄС можемо побачити, що найвищий рівень цін спостерігається протягом 2011 р., що пояснюється суттєвим неврожаєм на сировину - зерно, тому собівартість виробництва спирту була високою. Протягом 2012-2013 рр. спостерігається зменшення ціни на спирт в середньому на 17% із 2011 р. Протя-

гом 2014-2016 рр. рівень цін має позитивну тенденцію до зниження, а саме в середньому на 7% менше за середній діапазон цін протягом 2012-2013 рр.

Наразі ДП «Укрспирт» реалізує спирт етиловий на експорт за ціною 7 доларів США., тобто враховуючи цінову кон'юнктуру, необхідно шукати шляхи для зниження собівартості спирту та намагатись виходити на ринки ЄС.

На нашу думку, основними позитивними аспектами виходу спирту на товарні біржі є:

- висока концентрація попиту та пропозиції на спирт етиловий харчовий та технічний в одному місці. Це досягається шляхом залучення до біржових операцій якомога більшої кількості продавців і покупців спирту. Концентрація попиту та пропозиції на спирт дозволяє виявити реальну збалансованість ринку спирту, спрямувати ресурси на забезпечення покупців необхідною кількістю спирту, обмежити випуск спирту у міру насичення потреби в них;

- оптовий товарообіг спирту регулюється на основі ринкових законів. Забезпечується шляхом впорядкування оптового товарообігу спирту, реалізацією найефективніших шляхів розподілу спирту від виробника до покупців, мінімізуючи зумовлені цим витрати;

- кваліфіковане посередництво між продавцями і покупцями спирту. На товарній біржі залучаються кваліфіковані оптові посередники, які добре ознайомлені з умовами реалізації та закупівлі спирту, станом поточної біржової кон'юнктури та у стислі строки можуть з'єднати контрагентів між собою. Біржове посередництво сприяє прискоренню руху товарних і грошових потоків, подальшому піднесенню виробництва спирту, мінімізації пов'язаних з цим витрат;

- формування ринкових цін на спирт. Вважається, що товарна біржа – це інструмент формування ціни на спирт, оскільки механізм біржового ціноутворення дозволяє визначити реальне співвідношення попиту та пропозиції на спирт, врахувати умови поставки та оплати спирту та інші чинники;

- зближення взаємозв'язків між покупцями і продавцями спирту у просторі та часі. Біржова торгівля сприяє формуванню ефективних міжрегіональних зв'язків, а також через механізм ф'ючерсних угод дозволяє пов'язати не тільки поточні, але й перспективні спільні інтереси продавців і покупців спирту;

- боротьба з виявами монополізму на товарних ринках. Товарна біржа сприяє створенню умов для активізації різних форм цінової конкуренції;

- мінімізація комерційного та фінансового ризиків. Біржа виступає гарантом виконання укладених на ній угод, підвищує надійність їх реалізації. Окрім того, на біржі відпрацьовано особливий механізм страхування цінового ризику, що в умовах нестабільності економічної та біржової кон'юнктури дозволяє знизити до мінімуму комерційний і фінансовий ризик продавців та покупців.

Таблиця 1

Ціновий діапазон на спирт етиловий харчовий протягом 2011-2016 рр.

Регіон	2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	96%	99%	96%	99%	96%	99%	96%	99%	96%	99%	96%	99%
Західна Європа	75-78	78-81	64-67	68-70	67-71	68-73	60-63	67-69	59-61	65-67	61-63	65-67
Центральна Європа	77-81	79-83	65-68	70-75	68-72	68-73	62-64	67-69	60-62	65-67	60-64	64-67
Південна Європа	80-82	84-87	80-82	84-87	73-76	77-79	63-67	70-73	63-67	70-73	63-65	71-73
Північна Європа	78-80	80-82	67-69	70-72	66-68	68-71	61-63	66-69	61-63	63-65	62-64	67-69
Східна Європа	79-81	84-86	75-77	79-81	72-74	72-75	68-72	67-71	62-64	66-68	62-66	64-66

Результати регулярних біржових торгів дозволяють забезпечити повну інформованість учасників ринку продажу спирту, про стан попиту і пропозиції, ціни, рівень конкуренції на ринку спирту того чи іншого товару.

Отже, для спиртових підприємств позитивними аспектами співпраці із ЄС є:

- підвищення стандартів якості для спиртового виробництва;
- додатковий прибуток при здійсненні експортних операцій спиртовими підприємствами від скасування увізних мит ЄС;
- відкриття та освоєння для українських спиртових підприємств ринків державних закупівель держав-членів ЄС.

Вільна торгівля з ЄС а саме впровадження Угоди про асоціацію Україна-ЄС передбачає не лише відміну митних ставок або запровадження нульових ставок у двосторонній торгівлі – українські спиртові підприємства повинні виконати ряд дій, а саме провадити європейські технічні стандарти, стандарти якості виробництва спирту, інші регуляції, що стосуються безпечності виробництва спирту та спиртовмісної продукції.

Спирт етиловий в Україні виготовляється у відповідності до сертифікованої системи менеджменту якості, безпеки та екологічного керування: ISO 9001, ISO 14001, ISO 22000, HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points). Даних стандартів вистачає для реалізації спирту на експорт в Європейські країни, але для окремих покупців також необхідно отримати Сертифікат CE (EC Certificate of Compliance).

Особливу увагу для підприємств спиртової промисловості є завдання виходу на світові державні закупівлі. Удосконалення законодавчої бази та процедур в сфері державних закупівель надасть можливість українським спиртовим підприємствам приймати участь на рівних умовах з європейськими спиртовими підприємствами у проведенні робіт за державним замовленням, наданні послуг та у проведенні тендерів на рівні ЄС, національному та регіональному рівні. Обсяг ринку державних закупівель складає майже 2,5 трлн. доларів США.

До позитивних аспектів також можна віднести торгівлю послугами. Спиртові підприємства отримають можливість продавати окремі послуги в країнах ЄС на кращих умовах, ніж будь-які інші країни, а в деяких випадках отримають право на застосування національного режиму. Угода надає спиртовим підприємствам право на заснування представництв (за умови виконання певних вимог) та автоматично поширюється на нові послуги в майбутньому.

Впровадження та удосконалення технічних регламентів надасть можливість спиртовим підприємствам забезпечити відповідність своїх регламентів та процедур регламентам та процедурам ЄС, сертифіковані спирт харчовий та спирт технічний вважатимуться такими, що відповідають вимогам ЄС і не потребуватимуть додаткових перевірок.

Перевагою для спиртового виробництва також є спрощення митних процедур: митні органи України та ЄС співпрацюватимуть з метою спрощення митного оформлення та митних процедур на кордоні за умови впровадження заходів для недопущення незаконних дій.

Висновки і пропозиції. Вітчизняна спиртова промисловість потребує суттєвих змін, особливо в частині відновлення роботи спиртових підприємств.

Вітчизняний спирт етиловий вже відомий та конкурентоздатний на ринках Середньої Азії та Кавказу, Туркменістану, Грузії, Азербайджану, Туреччини, Австрії, Польщі.

Диверсифікація ринків збуту шляхом виходу на ринки ЄС та світу надасть можливість для запуску частини непрацюючих спиртових заводів.

Для виходу на нові ринки спиртових заводів необхідно здійснити ряд заходів, а саме в частині удосконалення законодавства, впровадження та удосконалення технічних регламентів, удосконалення митного оформлення, а найголовніше зменшення собівартості виробництва спирту та як наслідок ціни на реалізацію на експорт. Особливу увагу необхідно приділити виходу на світові державні закупівлі, що надасть можливість для вітчизняних спиртових підприємств приймати участь на рівних умовах з європейськими та світовими спиртовими підприємствами у проведенні робіт за державним замовленням.

Література:

1. Сайт Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
2. Сайт CME Group Inc [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cmegroup.com/>.
3. Сайт Informa PLC (Велика Британія). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://informa.com/>.
4. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голикова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 268 с.
5. Торговля з ЄС в рамках поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю [Електронний ресурс] / Марк Хейліер та Валерій Пятницький – 2015. – Режим доступу до статті: DCFTA_UA%20(1).pdf.

Шевченко Л.О. Диверсификация рынков сбыта путем освоения рынков ЕС и мира для спиртовых предприятий

Анотація. В статье рассмотрены проблемы развития мест осуществления деятельности ГП «Укрспирт» и спиртовых предприятий, которые в подчинении Концерна «Укрспирт». Отмечена необходимость проведения действий по диверсификации рынков сбыта для спиртовых предприятий. Перспективными рынками сбыта для выхода спиртовыми предприятиями определенные рынки ЕС (положительным аспектом является временное применение торговой части Соглашения об ассоциации между Украиной и Евросоюзом) и мировые торговые биржи (выход на Чикагскую торговую биржу). Определено, что внедрение принципов сотрудничества с ЕС имеют положительные последствия: повышение стандартов качества для спиртового производства; дополнительную прибыль при осуществлении экспортных операций спиртовыми предприятиями от отмены ввозных пошлин ЕС; открытие и освоение для украинских спиртовых предприятий рынков государственных закупок государств – членов ЕС. Определено, что диверсификация рынков сбыта путем выхода на рынки ЕС и мира предоставит возможность для запуска части неработающих спиртовых заводов и получения дополнительной прибыли.

Ключевые слова: спирт, диверсификация, спиртовые предприятия, сбыт, рынок ЕС, Чикагская торговая биржа, экспорт.

Shevchenko L.O. Market outlets diversification by entering the EU and the world markets for alcohol enterprises

Summary. The problem of places of activities of SE "Ukrspirt" and alcohol companies that are subordinated to Concern "Ukrspirt" is determined in the article. The necessity of actions to diversify markets for alcohol companies is emphasized. It is identified that the perspective markets for alcohol entering are the EU market (positive aspect is the provisional application of the trade part of the Association Agreement between Ukraine and the EU) and international trade exchange (entering the Chicago Mercantile

Exchange). Determined that the implementation of the principles of cooperation with the EU have positive effects: improving quality standards for ethanol production; additional revenue from export for enterprises of alcohol by the EU fees cancellation; discovery and development for Ukrainian alcohol companies of the public procurement markets of the EU member states. Determined that the diversification of markets by entering the EU markets and world markets will provide an opportunity to run unemployed distilleries and receive additional income.

Keywords: alcohol, diversification, alcohol enterprises, sales, EU market, Chicago Mercantile Exchange, export.